

ژئومرفولوژی ایران

تألیف

دکتر محمود غازی طالقانی

عضو هیأت علمی دانشگاه ری

سرشناسه	: علانی طالقانی، محمود، ۱۳۳۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: ژئومرفولوژی ایران / تألیف محمود علانی طالقانی.
وضعیت ویراست	: [ویراست ۲].
مشخصات نشر	: تهران: قومس، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۳۶۰ ص.: مصور، نقشه، جدول.
شابک	: 964-5516-62-5
یادداشت	: عنوان ویراست قبلی: ژئومرفولوژی ایران.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۴۷]-۳۵۲.
یادداشت	: نمایه.
عنوان دیگر	: ژئومرفولوژی ایران.
موضوع	: زمین (کره) - ناهمواری‌ها - ایران.
موضوع	: زمین‌شناسی ساختمانی.
موضوع	: جغرافیای شهری.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ع ۸ الف / GB ۴۳۸
رده‌بندی دی‌سی	: ۵۵۱ / ۴۰۹۵۵
شماره ثبت کتابشناسی ملی	: ۱۷۹۵۲۵۵

- ★ نام کتاب: ژئومرفولوژی ایران
- * مؤلف: دکتر محمود علانی طالقانی
- * تصویرگر: یوسف رئوفی
- * حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی هُما (امید سیدکاظمی)
- * نوبت چاپ: نهم
- * سال چاپ: ۱۳۹۴
- * شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
- * قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان
- * لیتوگرافی: طیف‌نگار
- * چاپ: ایران مصور
- * شابک: ۹۶۴-۵۵۱۶-۶۲-۵
- * ناشر: نشر قومس، تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پایین‌تر از چهارراه لبافی‌نژاد، کوچه بهار، شماره ۱۱
- * تلفن و نمابر: ۶۶۴۷۰۱۶۲ - ۶۶۴۷۰۱۵۳ - ۶۶۹۳۲۷۹۷
- * صندوق پستی: ۱۳۱۴۵-۱۳۹۱
- * نشانی اینترنتی: www.ghoomes.com

فهرست

۱۱	□ مقدمه چاپ اول
۱۳	□ مقدمه استاد دکتر فرج الله معتمدی
۱۵	□ مقدمه چاپ پنجم
۱۷	فصل اول: کلیات طبیعی ایران
۱۷	۱-۱. موقع جغرافیایی، حدود و وسعت ایران
۱۸	۱-۲. موقعیت جغرافیایی ایران به عنوان یک سرزمین خشک
۱۹	۱-۳. پیکربندی ایران
۲۳	۱-۴. ویژگی‌های زیست‌محیطی ایران
۲۷	۱-۵. خلاصه
۲۹	فصل دوم: تکامل زمین‌ساختی ایران (ژئومورفولوژی ساختمانی)
۲۹	مقدمه
۳۰	۲-۱. ساختمان پوسته ایران
۳۲	۲-۲. نظریه زمین‌ساخت صفحه‌ای و جابجایی قاره‌ها
۳۴	۲-۳. تکامل زمین‌ساختی ایران بر اساس نظریه زمین‌ساخت صفحه‌ای
۳۷	۲-۳-۱. رخداد‌های زمین‌ساختی ایران از پرکامبرین تا آخر پالئوزوئیک
۳۷	۲-۳-۱-۱. پرکامبرین
۴۰	۲-۳-۱-۲. پالئوزوئیک
۴۴	۲-۳-۲. رخداد‌های زمین‌ساختی ایران از پالئوزوئیک فوقانی تا پالئوسن زیرین
۴۸	۲-۳-۳. رخداد‌های زمین‌ساختی ایران از پالئوسن زیرین تا کواترنر
۵۰	۲-۴. زمین‌ساخت جدید
۵۲	۲-۵. واحدهای بزرگ‌شکل زمین‌ساختی (مورفوتکتونیک) ایران

- ۵۴..... ۲-۶. روند واحدهای شکل زمین‌ساختی ایران
- ۵۷..... ۲-۷. واحدهای شکل زمین‌ساختی (مورفوتکتونیک) محلی
- ۵۷..... ۲-۷-۱. مخروط‌های آتشفشانی
- ۵۸..... ۲-۷-۲. توده‌های نفوذی (باتولیت‌ها)
- ۶۲..... ۲-۷-۳. گنبد‌های نمکی
- ۶۲..... ۲-۷-۴. گل‌فشان‌ها
- ۶۳..... ۲-۷-۵. توده‌های تراورتن
- ۶۶..... ۲-۸. خلاصه

فصل سوم: واحدهای بزرگ ژئومورفولوژی ایران

- ۶۹..... مقدمه
- ۶۹..... ۲-۱. ریش‌ها، عقبه‌بندی ناهمواری‌های ایران
- ۷۱..... ۳-۲. واحدهای ژئومورفیک ایران

فصل چهارم: واحد شمال غربی

- ۷۵..... مقدمه
- ۷۵..... ۴-۱. ساختمان زمین‌شناسی شمال غرب
- ۷۸..... ۴-۲. ویژگی‌های پیکرشناسی ناحیه شمال غربی
- ۷۸..... ۴-۲-۱. واحد آذربایجان
- ۷۹..... ۴-۲-۱-۱. واحد آذربایجان شرقی
- ۸۰..... ۴-۲-۱-۱-۱. رشته ارسباران
- ۸۱..... ۴-۲-۱-۱-۲. توده سبلان (ساوالان)
- ۸۲..... ۴-۲-۱-۱-۳. رشته بزغوش
- ۸۴..... ۴-۲-۱-۱-۴. توده سهند
- ۸۸..... ۴-۲-۱-۲. واحد آذربایجان غربی
- ۹۰..... ۴-۲-۱-۳. چاله ارومیه
- ۹۴..... ۴-۲-۲. واحد کردستان شرقی
- ۹۶..... ۴-۲-۳. واحد زنجان
- ۹۶..... ۴-۲-۳-۱. چاله زنجان-ابهر
- ۹۶..... ۴-۲-۳-۲. کوه‌های بخش جنوب غربی زنجان
- ۹۷..... ۴-۲-۳-۳. کوه‌های بخش شمال شرقی زنجان
- ۹۸..... ۴-۳. فرایندهای شکل‌زایی ناحیه شمال غرب
- ۹۸..... ۴-۳-۱. تحول ناهمواری‌های شمال غرب در حال حاضر

- ۴-۳-۲. تحول ناهمواری‌های شمال غرب در کواترنر ۱۰۱
- ۴-۴. خلاصه ۱۰۲

فصل پنجم: واحد شمالی (البرز و تالش) ۱۰۵

- مقدمه ۱۰۵
- ۵-۱. ساختار زمین‌شناسی واحد شمالی ۱۰۵
- ۵-۲. ویژگی‌های پیکرشناسی واحد شمالی ۱۰۷
- ۵-۲-۱. واحد البرز ۱۰۸
- ۵-۲-۱-۱. ساختمان زمین‌ساختی البرز ۱۰۸
- ۵-۲-۱-۲. چهره ظاهری البرز ۱۰۹
- ۵-۲-۱-۳. عناصر مهم توپوگرافی البرز ۱۱۲
- ۵-۲-۱-۳-۱. پیکرشناسی علم‌کوه ۱۱۲
- ۵-۲-۱-۳-۲. پیکرشناسی دره شاهرود ۱۱۵
- ۵-۲-۱-۳-۳. پیکرشناسی ماوند ۱۱۶
- ۵-۲-۲. واحد تالش ۱۲۰
- ۵-۳. نقش دینامیک بیرونی در تحولات پیکرشناسی واحد شمالی ۱۲۱
- ۵-۳-۱. تحول سیستم البرز و تالش در دوره کواترنر ۱۲۱
- ۵-۳-۲. سیستم‌های فرسایش کنونی ۱۲۲
- ۵-۳-۲-۱. هوازدگی ۱۲۲
- ۵-۳-۲-۲. فرایند رودخانه‌ای ۱۲۳
- ۵-۳-۲-۳. فرایندهای دامنه‌ای ۱۲۶
- ۵-۳-۲-۳-۱. فعالیت بهمن ۱۲۶
- ۵-۳-۲-۳-۲. حرکات توده‌ای (لغزش و سولیفلوکسیون) ۱۲۸
- ۵-۳-۲-۳-۳. ریزش ۱۳۰
- ۵-۴. خلاصه ۱۳۲

فصل ششم: واحد جنوب غربی (زاگرس) ۱۳۵

- مقدمه ۱۳۵
- ۶-۱. تحول ساختمانی زاگرس ۱۳۵
- ۶-۱-۱. تحول ساختمانی زاگرس مرتفع ۱۳۶
- ۶-۱-۲. تحول ساختمانی زاگرس چین‌خورده ۱۳۷
- ۶-۲. ویژگی‌های پیکرشناسی زاگرس ۱۳۹
- ۶-۲-۱. چهره ظاهری زاگرس مرتفع ۱۳۹

۱۴۲.....	۶-۲-۲. چهره ظاهری زاگرس چین خورده.....
۱۴۴.....	۶-۲-۲-۱. زاگرس شمال غربی (منطقه کرمانشاه و ایلام).....
۱۴۵.....	۶-۲-۲-۲. زاگرس میانی (منطقه بختیاری).....
۱۴۷.....	۶-۲-۲-۳. زاگرس جنوب شرقی (منطقه فارس).....
۱۴۹.....	حاشیه ۱-۶.....
۱۵۰.....	۶-۲-۲-۴. زاگرس هرمزگان.....
۱۵۱.....	۶-۳. نقش دینامیک بیرونی در تحول ناهمواری های زاگرس.....
۱۵۵.....	۶-۴. نمونه های شکل ناهمواری.....
۱۵۵.....	۶-۴-۱. اشکال ناهمواری حاصل از فرسایش آب.....
۱۶۰.....	۶-۴-۲. اشکال انحلالی (کارستی) در زاگرس.....
۱۶۳.....	۶-۴-۱. لغزش لایه های زمین شناسی (مثال موردی، لغزش سیمره).....
۱۶۵.....	۶-۵. خلاصه.....

فصل هفتم: واحد شمال شرقی (خراسان شمالی)..... ۱۶۷

۱۶۷.....	مقدمه.....
۱۶۸.....	۷-۱. واحد کپه داغ-هرمزگرد.....
۱۶۸.....	۷-۱-۱. تحولات زمین شناسی کپه داغ-هزارمسجد.....
۱۷۰.....	۷-۱-۲. ویژگی های پیکر شناسی کپه داغ-هزارمسجد.....
۱۷۳.....	۷-۲. واحد بینالود-آلاداغ.....
۱۷۳.....	۷-۲-۱. تحولات زمین شناسی.....
۱۷۴.....	۷-۲-۲. ویژگی های پیکر شناسی.....
۱۷۷.....	۷-۳. چاله اترک-کشف رود.....
۱۷۷.....	۷-۴. دشت سرخس.....
۱۷۸.....	۷-۵. سیستم های شکل زایی خراسان شمالی.....
۱۸۰.....	۷-۶. نمونه های اشکال فرسایشی در خراسان شمالی.....
۱۸۲.....	۷-۷. خلاصه.....

فصل هشتم: واحد شرقی ایران..... ۱۸۵

۱۸۵.....	مقدمه.....
۱۸۵.....	۸-۱. تحول ساختمانی واحد نهندان-خاش.....
۱۸۷.....	۸-۲. سیمای ظاهری زمین در واحد شرقی ایران.....
۱۸۷.....	۸-۲-۱. ویژگی های پیکر شناسی بخش شمالی (ناهمواری های خراسان مرکزی و جنوبی).....

۱۸۸	۸-۲-۱-۱. ناهمواری های خراسان مرکزی
۱۸۹	۸-۲-۱-۲. ناهمواری های خراسان جنوبی
۱۹۲	۸-۲-۲. ویژگی های پیکرشناسی بخش جنوبی (ناهمواری های سیستان و بلوچستان)
۱۹۲	۸-۲-۲-۱. منظر ظاهری زمین در سیستان و بلوچستان
۱۹۷	۸-۲-۲-۲. پیکرشناسی دشت سیستان
۱۹۹	۸-۲-۲-۳. پیکرشناسی تفتان
۲۰۰	۸-۳. نقش دینامیک بیرونی در تحول ناهمواری های مشرق ایران
۲۰۲	۸-۴. خلاصه

فصل نهم: واحد جنوب شرقی (مکران) ۲۰۵

۲۰۵	مقدمه
۲۰۵	۹-۱. ساختمان زمین شناسی و مراحل تحول ساختمانی مکران
۲۰۸	۹-۲. ویژگی های پیکرشناسی مکران
۲۰۹	۹-۲-۱. توده های درونی جبهه حلی
۲۱۰	۹-۲-۲. دیواره در هم شکسته میانی
۲۱۱	۹-۲-۳. چین خوردگی های نسبتاً منظم جبهه خارجی
۲۱۱	۹-۳. سیستم های شکل زایی
۲۱۴	۹-۴. نمونه های شکل ناهمواری
۲۱۴	۹-۴-۱. دره های پیچ در پیچ با تیغه های پی در پی
۲۱۵	۹-۴-۲. پادگانه های آبرفتی مطبق
۲۱۵	۹-۴-۳. دامنه های عربان و مخروط های واریزهای در پای آنها
۲۱۶	۹-۴-۴. مخروط افکنه های آبرفتی قدیمی و جدید
۲۱۶	۹-۴-۵. ناودیس های معلق
۲۱۷	۹-۴-۶. تپه های منفرد و پیوسته با چهره های گوناگون
۲۱۹	۹-۵. خلاصه

فصل دهم: واحد کوه های ایران میانی ۲۲۱

۲۲۱	مقدمه
۲۲۱	۱۰-۱. تحول ساختمان زمین شناسی ایران میانی
۲۲۴	۱۰-۲. ساختمان زمین ساخت ایران میانی
۲۲۵	۱۰-۲-۱. ویژگی های پیکرشناسی کمربند سهند-بزمان (رشته کوه های مرکزی)
۲۲۶	۱۰-۲-۱-۱. بخش شمال غربی (از رزن تا جیرفت)
۲۲۸	۱۰-۲-۱-۲. واحد جنوب شرقی (از جیرفت تا کوه بزمان (زنده))

۲۳۱	۱۰-۲-۲. ویژگی های پیکرشناسی واحد کرمان.....
۲۳۵	۱۰-۲-۳. ویژگی های پیکرشناسی واحد سهندج-سیرجان (پیشکوه های داخلی زاگرس).....
۲۳۹	۱۰-۲-۴. رشته های پراکنده حوضه دشت کویر.....
۲۳۹	۱۰-۲-۴-۱. رشته شمالی.....
۲۳۹	۱۰-۲-۴-۲. رشته شمال شرقی.....
۲۴۰	۱۰-۲-۴-۳. ارتفاعات حاشیه غربی.....
۲۴۱	۱۰-۳. سیستم های شکل زایی در سطح کوه های ایران مرکزی.....
۲۴۳	۱۰-۴. نمونه های شکل ناهمواری.....
۲۴۷	حاشیه ۱۰-۱:.....
۲۴۷	۱-۵. خلاصه.....

فصل یازدهم: دشت ها یا دجله ها یا دشت های داخلی..... ۲۵۱

۲۵۱	مقدمه.....
۲۵۱	۱۱-۱. منشأ باله ها: دشت های داخلی.....
۲۵۱	۱۱-۱-۱. دشت های سه مانی.....
۲۵۲	۱۱-۱-۱-۱. دشت های آبریزی.....
۲۵۲	۱۱-۱-۱-۲. دشت های تنگی بر توده های سخت (دشت های پلاتفرمی).....
۲۵۲	۱۱-۱-۱-۳. دشت های کسلی.....
۲۵۳	۱۱-۱-۲. دشت های فرسایشی.....
۲۵۵	۱۱-۲. سیستم های شکل زایی.....
۲۵۶	۱۱-۳. تحول دشت های بیابانی داخلی در کوه ها.....
۲۵۷	۱۱-۴. الگوی شبکه هیدروگرافی دشت های داخلی.....
۲۵۸	۱۱-۵. ویژگی های رسوب شناسی دشت های داخلی.....
۲۵۹	۱۱-۶. پیکربندی چاله های داخلی.....
۲۶۰	۱۱-۶-۱. دشت سر.....
۲۶۳	۱۱-۶-۲. مخروط افکنه های آبرفتی.....
۲۶۴	۱۱-۶-۳. کویرها و پیکربندی آنها.....
۲۷۰	۱۱-۷. اشکال بادی.....
۲۷۱	۱۱-۷-۱. اشکال سایشی باد.....
۲۷۳	۱۱-۷-۲. اشکال تراکمی باد.....
۲۷۶	۱۱-۸. خلاصه.....

فصل دوازدهم: دشت لوت..... ۲۷۹

۲۷۹	۱۲-۱. کلیات طبیعی دشت لوت.....
-----	--------------------------------

۱۲-۲	ساختمان زمین‌شناسی دشت لوت	۲۷۹
۱۲-۱	حاشیه	۲۸۱
۱۲-۳	ویژگی‌های پیکرشناسی دشت لوت	۲۸۲
۱۲-۳-۱	لوت شمالی	۲۸۳
۱۲-۳-۲	لوت جنوبی	۲۸۴
۱۳-۳-۲-۱	دشت پایکوهی حاشیه غربی	۲۸۴
۱۲-۳-۲-۲	کلوت‌های بخش غربی	۲۸۵
۱۲-۳-۲-۳	هامادای بخش میانی	۲۹۰
۱۲-۳-۲-۴	توده‌های ماسه‌ای بخش شرقی (ریگ لوت)	۲۹۱
۱۲-۳-۱-۵	دشت پایکوهی حاشیه شرقی	۲۹۳
۱۲-۴	خلاصه	۲۹۴
فصل سیزدهم: جلگه خیز		
۲۹۷	مقدمه	۲۹۷
۱۳-۱	ساختمان زمین‌شناسی	۲۹۷
۱۳-۱-۱	تحول ساختمانی البرز شمالی (احد گرگان-رشت)	۲۹۸
۱۳-۱-۲	تحول ساختمانی دریای سرخ	۲۹۹
۱۳-۲	چگونگی شکل‌گیری و تحول جلگه خیز	۳۰۱
۱۳-۲-۱	فرونشینی کف گودال جنوبی خزر	۳۰۱
۱۳-۲-۲	میزان آب رودخانه‌ها	۳۰۲
۱۳-۲-۳	میزان مقاومت سنگ‌ها	۳۰۲
۱۳-۲-۴	نقش نوارهای ماسه ساحلی	۳۰۳
۱۳-۲-۵	نقش ساختمان زمین‌شناسی	۳۰۳
۱۳-۳	سیستم‌های شکل‌زایی	۳۰۳
۱۳-۴	نمونه‌های شکل ناهمواری	۳۰۶
۱۳-۴-۱	عوارض رودخانه‌ای	۳۰۶
۱۳-۴-۲	پادگانه‌های دریایی (دریابارها)	۳۰۷
۱۳-۴-۳	عوارض ساحلی	۳۰۸
۱۳-۴-۳-۱	سدهای ماسه‌ای	۳۰۹
۱۳-۴-۳-۲	تپه‌های ماسه‌ای	۳۰۹
۱۳-۴-۳-۳	زبان‌های ماسه‌ای	۳۱۱
۱۳-۵	خلاصه	۳۱۴

فصل چهاردهم: جلگه‌های ساحلی جنوب (خلیج فارس و دریای عمان)..... ۳۱۷

۳۱۷..... مقدمه

۳۱۷..... ۱۴-۱. جلگه ساحلی خلیج فارس

۳۱۸..... ۱۴-۱-۱. ساختمان زمین‌شناسی

۳۱۸..... ۱۴-۱-۱-۱. ساختمان زمین‌شناسی زمین‌های حاشیه شمالی خلیج فارس

۳۱۹..... ۱۴-۱-۱-۲. چاله خلیج فارس

۳۲۱..... ۱۴-۱-۲. چگونگی پیدایش و عوامل مؤثر در توسعه جلگه خلیج فارس

۳۲۲..... ۱۴-۱-۲-۱. نقش ساختمان زمین‌ساخت

۳۲۳..... ۱۴-۱-۲-۲. نقش اختلاف ساختمان زمین‌شناسی

۳۲۴..... ۱۴-۱-۲-۳. نقش عمق خلیج فارس

۳۲۵..... ۱۴-۱-۲-۴. نقش رودها

۳۲۶..... ۱۴-۱-۲-۵. نقش تراکم باندهای ماسه‌ای

۳۲۷..... ۱۴-۱-۳. ساختمان شکل‌زایی

۳۲۹..... ۱۴-۱-۴. نم‌های شکل نامموری

۳۳۲..... ۱۴-۲. جلگه ساحلی عمان

۳۳۲..... ۱۴-۲-۱. ساختمان زمین‌شناسی جلگه عمان

۳۳۴..... ۱۴-۲-۲. دریای عمان

۳۳۴..... ۱۴-۲-۳. ویژگی‌های پیکرشناسی عمان

۳۳۴..... ۱۴-۲-۳-۱. رشته‌های ماسه‌ای

۳۳۶..... ۱۴-۲-۳-۲. دلتاها

۳۳۷..... ۱۴-۲-۳-۳. پادگانه‌های دریایی

۳۴۳..... ۱۴-۲-۳-۴. سایر عوارض

۳۴۳..... ۱۴-۲-۳-۴-۱. پهنه‌های کویری و رسی

۳۴۳..... ۱۴-۲-۳-۴-۲. بسترهای عمیق

۳۴۳..... ۱۴-۲-۳-۴-۳. گل‌فشان‌ها

۳۴۴..... ۱۴-۳. خلاصه

۳۴۷..... □ منابع

۳۵۳..... □ نمایه

مقدمه چاپ اول

ژئومرفولوژی یا اصطلاحاً معادل آن در ادبیات فارسی «پیکرشناسی زمین» علم شناخت اشکال ناهمواری‌های سطح زمین به صورت تشریح و تبیین آنهاست. مطابق هر پژوهش تحقیقی، در تحقیقات ژئومرفولوژی نیز اشکال ناهمواری‌ها ابتدا دسته‌بندی می‌شوند و سپس مبادرت به تفسیر و تبیین چگونگی شکل‌یابی آنها می‌گردد.

طبعاً تحت عنوان «ژئومرفولوژی ایران» به شناخت، دسته‌بندی و تبیین آن دسته از اشکال ناهمواری اقدام می‌شود که در محدوده وسیع کشور یا در مقیاس کمی بزرگتر در محدوده طبیعی فلات ایران گسترده شده‌اند. در چنین مطالعاتی، از نواحی مدنظر خواهد بود که بیش از $\frac{1}{6}$ میلیون کیلومتر مربع وسعت دارد و اشکال ناهمواری‌های آن بی‌اغراق بیش از حد از تنوع برخوردارند. زیرا فلات ایران در طول تاریخ تکوین خود از یک طرف تحولات زمین‌ساختی (تکتونیکی) گوناگونی را پشت سر گذاشته که حاصل آن پیدایش ساخت‌های متنوع زمین‌ساختی بوده است و از طرف دیگر از تغییرات آب و هوایی دوره کوتاه‌تر به شدت تأثیر پذیرفته که در ارتباط با آن سیستم‌های شکل‌زایی گوناگونی به تخریب و دگرسانی اشکال اولیه و نتیجتاً پیدایش عوارض بدو مشغول بوده‌اند. این در حالی است که نه نیروهای زمین‌ساختی به طور کامل از فعالیت برمانده و نه پوشش گیاهی مناسب رخنمون سنگ‌بستر را از تعرض مستقیم عوامل جوی مصون نگه داشته است. این‌رو وقتی مطالعات ژئومرفولوژی در چنین سرزمینی مدنظر باشد، با انبوهی از مسائل پیچیده مواجه خواهیم شد که روشن ساختن همه زوایای آن به طور قطع در حجم یک یا دو کتاب درسی نمی‌گنجد. به این دلیل است که هر چند چند کتاب در زمینه ژئومرفولوژی ایران به رشته تحریر درآمده‌اند، ولی جوابگوی نیاز دانشجویان علاقه‌مند برنیامده‌اند و در آن زوایای ناگفته و نانوشته یا به طور کلی خلأ علمی همچنان احساس می‌شود. اهمیت موضوع برای کسانی مشخص می‌باشد که تدریس درس ژئومرفولوژی ایران در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی دانشگاه‌ها به عهده آنهاست و جهت پر کردن این خلأ مجبور به ارائه مطالب به صورت جزوه هستند. نگارنده نیز به دلیل تدریس چندساله خود در دانشگاه رازی، از این خلأ آگاه شده و جهت پر کردن بخشی از آن اقدام به نگارش کتاب حاضر نموده است. با آنکه مطالب این کتاب به صورت کلی است و در آن سعی

شده تا مطابق نیاز، اطلاعات در اختیار خوانندگان به ویژه دانشجویان قرار دهد، چه بسا از عهده رفع همه نیاز آنان برنیامده باشد. این بدان معناست که تا روشن شدن مسائل ژئومورفولوژی ایران، راه درازی در پیش داریم و در این راستا تلاش دانشمندان و محققین در این رشته علمی را جهت روشن ساختن و نگارش گوشه‌های دیگری از مسائل ژئومورفولوژی ایران همچنان طلب می‌کند.

کتاب در چهارده فصل تنظیم شده که مطالب و سرفصل‌های آن مطابق برنامه درسی دانشگاه‌ها می‌باشد. در فصل اول تحت عنوان کلیات طبیعی ایران، مشخصات کلی سرزمین ایران بیان شده و در فصل دوم، تکامل زمین‌ساختی ایران به منظور دستیابی به واحدهای مورفوتکتونیک (پیکر زمین‌ساختی) مورد بحث قرار گرفته است.

در فصل سوم واحدهای بزرگ ژئومورفولوژی ایران معرفی شده‌اند و در یازده فصل بعدی نیز ویژگی‌های سرحدات جداگانه مورد بررسی و تشریح قرار گرفته‌اند.

اگر مساعدت و راهنمایی‌های استاد بزرگوار جناب آقای دکتر فرج‌الله محمودی در ارائه نقطه‌نظرات و پاسخ‌گویی به سؤالات ابهامات و همچنین تشویق اینجانب در نگارش این کتاب نبود، بی‌تردید در عمل تدوین شدن به این کار بزرگ اگر نه محال که دشوار می‌نمود. از اینکه استاد بزرگوار مطالب این کتاب را با وقت و حوصله مطالعه کرده و در تحلیل مسائل مختلف راهنمایی‌های زیادی کردند و برخی منابع را در اختیار قرار داده‌اند، نهایت سپاس و امتنان را دارم.

در تدوین کتاب همچنین از مساعدت همکاران و دوستان نیز برخوردار بوده‌ام. ضمن سپاسگزاری و تشکر از همه آنها، به خود لازم می‌دانم از مدیریت و کارکنان محترم مؤسسه انتشاراتی قومس نیز که در چاپ و انتشار این کتاب گماشته‌اند، سپاسگزاری شود. مؤسسه قومس از معدود انتشاراتی است که در چاپ و انتشار کتاب‌های جغرافیایی تلاش دارد. توفیق این مؤسسه در انتشار هر چه بیشتر آثار جغرافیایی را از خداوند منان آرزو می‌کنم.

محمود علایی طالقانی

۱۳۸۰